

بررسی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شیراز

فریده براهویی¹

تاریخ دریافت: مهر ماه 1391

تاریخ پذیرش: فروردین ماه 1392

چکیده

اساتید و معلمان باید دارای ویژگی هایی باشند تا وظایف حرفه ای خود را به نحوی به انجام رسانند که موفقیت و کارآیی آنان تضمین گردد و عملکرد آموزشی آنان برای تأمین تقاضاهای در حال رشد و متنوع دانشجویان ارتقاء و بهبود یابد. همه دانش آموختگان در طول حیات تحصیلی یا حرفه ای خود با اساتیدی مواجه شده اند که از آنان با کلمات موفق، توانمند، مطلوب، ایده آل و یا ناموفق یاد می کنند. این نوع قضاوت، از تفاوت دیدگاه و برداشت های مختلف افراد از رفتار و عملکرد اساتید ناشی می شود و بر این اساس، وجود یا فقدان برخی قابلیت ها و شایستگی ها، ملاک موفق یا ناموفق بودن اساتید قرار می گیرد.

این تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی می باشد. جامعه آماری پژوهش، کلیه دانشجویان دانشگاه شیراز در سال تحصیلی 90-1389 می باشند که از میان آن ها به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با لحاظ نمودن نسبت جنسیتی، رشته و مقطع تحصیلی تعداد 375 نفر انتخاب شدند.

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، بیشترین میانگین اهمیت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان به صورت کلی مربوط به توانایی آموزشی و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی بود. بیشترین میانگین اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر و از دیدگاه دانشجویان کارشناسی، کارشناسی ارشد و بالاتر مربوط به توانایی آموزشی و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی بود. از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "الف" و "ب"، بیشترین میانگین اهمیت ویژگی های استاد موفق مربوط به توانایی آموزشی، از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "ج"، مربوط به ارزشیابی و کمترین میانگین به ترتیب مربوط به مقررات آموزشی و ویژگی های فردی بود.

با توجه به نتایج پژوهش داشتن دانش کافی و تسلط علمی، ایجاد و تقویت اعتماد به نفس در دانشجویان، احترام به دانشجویان، انجام ارزشیابی عادلانه و منصفانه از دانشجویان، داشتن ظاهری تمیز و نظیف، و به حضور به موقع در کلاس درس ویژگی هایی هستند که یک استاد موفق باید واجد آن ها باشد. با توجه به این که کارآمدی نظام آموزشی و بالاخص آموزش عالی به بهبود کیفیت عملکرد اساتید دانشگاهی وابسته است و اساتید نیز به عنوان شکل دهنده اندیشه های علمی دارای ارزش ها و البته مسئولیت های اجتماعی فراوانی هستند، بنابراین باید متناسب با این مسئولیت ها و به منظور تربیت و آموزش دانشجویان، بر داشته های علمی، فکری و ارتقاء کیفیت عملکرد خویش بیفزایند.

واژگان کلیدی: استاد موفق، دانشجویان، دانشگاه، نگرش، ویژگی ها.

مقدمه

نظام های آموزشی دارای ساز و کارهای مربوط به خود هستند و بر پایه آن، نقش خود را در فرآیند توسعه جوامع ایفاء می کنند. در تعریف جدیدی که از سازوکارها و تکنولوژی های آموزشی ارائه شده است، محور فرآیند تدریس دانشجو و عامل اساسی جهت ایجاد موفقیت مطلوب در تحقق اهداف آموزشی، استاد می باشد (تانگ و دیگران^۱، 2005). به علاوه، در محقق ساختن اهداف بزرگ نظام آموزش عالی، بی شک اساتید دارای نقش محوری هستند، بنابراین نمی توان از نقش مهم و غیر قابل انکار آنان در تحقق اهداف آموزشی و ایجاد موفقیت مطلوب به سادگی عبور کرد.

اساتید و معلمان باید دارای ویژگی هایی باشند تا وظایف حرفه ای خود را به نحوی به انجام رسانند تا موفقیت و کارآیی آنان تضمین گردد. دانشجویان و سایر افراد جامعه نیز با مقایسه و ارزیابی کیفیت خدمات آموزشی (که به نوعی متأثر از ویژگی های معلمان و اساتید است) با انتظارات خود از نوع و نحوه دریافت این خدمات، می توانند به ارتقاء کیفیت آموزش و نهایتاً ارتقای کیفیت فرآیند یاددهی و یادگیری یاری رسانند. به همین دلیل، عملکرد آموزشی اساتید دانشگاه باید برای تأمین تقاضاهای در حال رشد و متنوع دانشجویان ارتقاء و بهبود یابد (گاسکای^۲، 1988). در نتیجه بسیاری از محققان سعی نموده اند تا ویژگی های اساتید موفق و ایده آل را شناسایی نمایند و از آن به عنوان ابزاری معتبر، قابل اعتماد و مؤثر به منظور ارزیابی عملکرد آموزشی و بهبود آموزش استفاده کنند.

روشن است که بسیاری از گروه های اجتماعی، افراد و دانش آموزان، ادراکات و معیارهای بعضاً متفاوتی درباره معلم موفق دارند. همه دانش آموختگان در طول حیات تحصیلی یا حرفه ای خود با اساتیدی مواجه شده اند که از آنان با کلمات موفق، توانمند،

1- Tang et al

2- Gusky

مطلوب، ایده آل و یا ناموفق یاد می کنند. این نوع قضاوت، از تفاوت دیدگاه و برداشت های مختلف افراد از رفتار و عملکرد معلمان ناشی می شود، و بر این اساس، وجود یا فقدان برخی قابلیت ها و شایستگی ها، ملاک موفق یا ناموفق بودن معلمان قرار می گیرد. برخی افراد ویژگی های شخصیتی آموزشی و قانون مداری را معیارهای لازم برای تعیین استاد توانمند دانسته اند (خانی جزنی، 1387). برخی پژوهشگران در مطالعات خود دریافته اند که دانشجویان شخصیت فردی و توانایی استاد در ایجاد ارتباط را به عنوان اولویت اول و همچنین مهم ترین معیار یک استاد خوب را تسلط وی در دروس مورد تدریس بیان نموده اند (دارابی و دیگران، 1387). دادخواه و دیگران (1387)، در پژوهش خود دریافته اند که دانش پژوهی، روش تدریس، توانایی ارتباط و شخصیت فردی از ویژگی های مهم یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان بوده اند. اما باید گفت که تعیین ویژگی های معلم موفق کار ساده ای نیست، چرا که افراد بر اساس پنداشت خود ویژگی هایی را برای معلمان موفق قائل می شوند. پژوهشگرانی مانند شوچی و لینکی¹ (2008)، در مطالعه خود در مورد دیدگاه معلمان، دانش آموزان و والدین در مورد ویژگی های معلم خوب به این نتیجه رسیده اند که از دیدگاه دانش آموزان، رعایت اصول اخلاقی، مهارت های حرفه ای و توانایی تدریس مؤثر دارای بالاترین اهمیت بوده اند. لذا به نظر می رسد تعیین و اطلاق ویژگی های خاص و معدودی به عنوان ملاکهای اساتید موفق به سادگی امکان پذیر نیست. زیرا از یک سو، شمار فراوان تعاریف "موفقیت" به دلیل برداشت های گوناگونی که از آن می شود، دامنه تفاوت دیدگاه ها را گسترده تر می نماید، و از سوی دیگر، "موفقیتی" که از آن بحث می شود، علاوه بر این که به معلمان و اساتید نسبت داده شود، باید مطلوب سلیقه ها و ذائقه های مختلف در ابعاد گوناگون و چند لایه نظام آموزشی باشد.

در پژوهش های متعددی که درباره ویژگی های معلم یا استاد موفق در ایران انجام شده، مواردی به عنوان ویژگی یا ملاک معلم یا استاد موفق شناسایی و اظهار شده است. در پژوهشی، معلمی به عنوان معلم اثربخش شناخته شده است که محیطی سرشار از امنیت و آرامش برای فراگیران فراهم آورد، در تدریس از شیوه های متنوع و جذاب استفاده و با ارائه مطالب تازه، انگیزه یادگیری را در دانش آموزان ایجاد نماید (محمودی، 1375). بر اساس نتایج پژوهشی دیگر، معلم خوب باید دانش آموزان را به کار و تفکر و تحقیق تشویق نماید، به افکار و عقاید آنها احترام بگذارد، بر حوصله و بردبار باشد و بین دانش آموزان تفاوت قائل نگردد (میثاقیان اردکانی، 1377). در تحقیقی دیگر، دانشجویان ویژگی هایی مانند شیوایی بیان، تسلط در درس مورد تدریس، نحوه سازماندهی و ارائه درس، و آمادگی برای کمک به رفع مشکل دانشجو را به ترتیب به عنوان ویژگی های یک استاد موفق برشمرده اند (مردی، 1380). در پژوهش دیگری مهم ترین عوامل در ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان به ترتیب شامل تسلط بر موضوع درس، اعتماد به نفس، برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو، رعایت زمان دقیق شروع و پایان کلاس، برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم شناسایی نموده است. (حسینی و سرچمی، 1381). در پژوهشی مرتبط و گسترده تر، مهم ترین ویژگی های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان چهار رشته پرستاری، پزشکی، پیراپزشکی و بهداشت؛ ادب، صمیمیت و احترام به دانشجو، داشتن علم و تجربه، داشتن طرح درس، اعتقادات مذهبی، حضور به موقع در کلاس، برقراری ارتباط با دانشجو، انتقادپذیر بودن، علاقه و احساس مسئولیت، ظاهر آراسته و سعی در حل مشکل فراگیران گزارش شده است (مظلومی و دیگران، 1380).

در پژوهش فریمن (1988)، معلم اثربخش با ویژگی هایی مانند پرتوان، دلسوز، اندیشمند، خوش برخورد، باهوش و دارای عزت نفس و ثبات هیجانی شناخته شده است.

نتایج یک پژوهش دیگر، نشان می دهد که فراگیران معلمی را ترجیح می دهند که از روش های مختلفی برای ایجاد علاقه استفاده نماید، با دانش آموزان گفتگو کند و آن ها را وادار به تفکر و پرسیدن سؤال نماید (پالمار^۱، 1999). بر اساس نتایج پژوهش گورهام^۲ (1987)، معلم خوب انجام تکالیف زیادی را به فراگیران تحمیل نمی کند، با ایجاد علاقه و انگیزه و اغلب با استفاده از بازی، گردش علمی و آزمایش، درس را تدریس می کند در تحقیقی دیگر، فراگیران معلم ایده آل را فردی خلاق، باهوش، پاسخگو، صبور، مشارکت جو و علاقه مند دانسته اند (لويس^۳، 1982). سیانسیالو^۴ (2007)، در تحقیقی با عنوان مقایسه دیدگاه دانشجویان مؤنث و مذکر در زمینه ویژگی های استاد خوب به این نتیجه رسیده است که از نظر دانشجویان مؤنث، ویژگیهای اخلاقی و رفتاری مناسب استاد دارای اهمیت بیشتری هستند در حالی که از دیدگاه دانشجویان مذکر، یک استاد خوب باید ویژگی های آموزشی و پژوهشی مناسب داشته باشد.

علیرغم پژوهش های گسترده ای که در زمینه ویژگی های معلم یا استاد موفق از دیدگاه دانش آموزان و دانشجویان در کشور به انجام رسیده است، خصوصیات ذکر شده برای معلم یا استاد موفق در عین حال که در مواردی اشتراک دارند، در برخی ملاک ها و اولویت ها، متفاوت هستند، گویی که نشانه ها یا ویژگی های معلم موفق از دیدگاه دانش آموزان یا دانشجویان امری موقعیتی است و می تواند از مکانی به مکان دیگر متفاوت باشد. با فرض چنین مفروضه ای و با توجه به اینکه امر آموزش با هدف یادگیری دانش آموزان و دانشجویان، بین معلم و یک یا چند دانش آموز (دانشجو) به صورت کنش متقابل صورت می گیرد و رابطه دو جانبه اساساً بر پایه ادراک و نگرش های فردی طرف های رابطه برقرار می شود، اهمیت موضوع پژوهش روشن می شود. از سوی دیگر

---

1 - Palmar

2 - Gorham

3 - Lewis

4 - Ciancialow

ادراک و نگرش افراد نقش به سزایی در شکل گیری رفتار و عملکرد آنان در قبال موضوع (در اینجا آموزش) دارد (رابینز¹، 2001). بنابراین می توان گفت که پنداره فراگیران درباره ویژگیهای معلم موفق، تاثیر مهمی بر ارزیابی آنان از استاد و شایستگی های وی دارد، و از این حیث، رفتار و عملکرد آنان را در قبال استاد و کلاس درس وی متأثر می سازد. لذا شناسایی و اولویت بندی ویژگیهای استاد موفق از دیدگاه دانشجویان به عنوان مبنای پنداری و ادراکی رفتار و عملکرد آنان در کنش متقابل با استاد خود اهمیت می یابد. چرا که تأثیر مهمی بر شکل گیری جریان آموزش در کلاس و موفقیت آن خواهد داشت. با توجه به مطالب مطرح شده، این تحقیق در پی بررسی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شیراز و بررسی تفاوت های احتمالی موجود بین دیدگاه های آنان بر اساس جنسیت، مقطع و معدل آنهاست.

روش:

با توجه به این که در تحقیق حاضر به بررسی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شیراز در سال تحصیلی 90 - 1389 پرداخته می شود، تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی می باشد. جامعه آماری پژوهش، کلیه دانشجویان دانشگاه شیراز در سال تحصیلی 90-1389 می باشند که از میان آن ها به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با لحاظ نمودن نسبت جنسیتی، رشته و مقطع تحصیلی و بر اساس فرمول کوکران تعداد 375 نفر از دانشجویان انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

در این پژوهش برای بررسی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شیراز، از پرسش نامه محقق ساخته ای با طیف لیکرتی (خیلی زیاد= 5، زیاد = 4، متوسط= 3، کم = 2، خیلی کم = 1) استفاده شد. بخش نخست، شامل مشخصات فردی بود و شش بعد یا ویژگی اصلی به شرح زیر می باشند:

1- توانایی آموزشی (شامل گویه های داشتن دانش کافی و تسلط علمی، به روز کردن اطلاعات علمی، نحوه بیان مناسب موثر، سطح اعتماد به نفس، علاقه مندی استاد به موضوع تدریس، آمادگی کافی برای تدریس، علاقه مندی به کمک به دانشجویان، با انرژی بودن، اشتیاق به تدریس و شوق آموختن، پاسخ به سؤالات دانشجویان، تأکید بر روی نکات مهم درسی، توانایی تفهیم مطالب به دانشجویان، توانایی مدیریت و اداره کلاس، استفاده مناسب از وسایل کمک آموزشی، توزیع مناسب وقت کلاس برای انجام فعالیت های مختلف، آگاهی از فنون و روش های جدید تدریس، سازماندهی مناسب مطالب درسی، خلاقیت در تدریس).

2- توانمند سازی دانشجویان (شامل گویه های دخالت دادن دانشجویان در مباحث کلاسی، ارائه فرصت پرسش و پاسخ به دانشجویان، ارائه فرصت برابر به دانشجویان برای شرکت در مباحث کلاسی، عدم تبعیض بین دانشجویان، توجه به تک تک و تمام دانشجویان، تشویق دانشجویان به یادگیری با استفاده از شیوه های مختلف، رسیدگی به مشکلات درسی و علمی دانشجویان، ایجاد و تقویت اعتماد به نفس در دانشجویان، توانایی ایجاد انگیزه در دانشجویان، دادن تکالیف مناسب و کافی به دانشجویان، و استفاده از دانشجویان توانمندتر برای پیشرفت دانشجویان ضعیف تر).

3- روابط اجتماعی (شامل گویه های روحیه انتقاد پذیری استاد، خوش اخلاقی استاد، داشتن روابط صمیمانه با دانشجویان، حس شوخ طبعی استاد، صبر، حوصله و

بردباری استاد، احترام به دانشجویان، شناخت و درک روحیات دانشجویان، و احترام به نظرات دانشجویان).

- 4- ارزشیابی (شامل گویه های برگزاری آزمون های مناسب، ارائه بازخورد مناسب و به موقع پس از امتحان، و انجام ارزشیابی عادلانه و منصفانه از دانشجویان).
- 5- ویژگی های فردی (شامل گویه های داشتن ظاهری تمیز و نظیف، اجتناب از تمسخر دانشجویان، اجتناب از سخت گیری بی جهت در امور آموزشی، سابقه خدمت و سوابق تدریس، مرتبه علمی، و پایبندی به شعائر دینی).
- 6- مقررات آموزشی (شامل گویه های اهمیت دادن به حضور دانشجویان در کلاس، حضور به موقع استاد در کلاس درس، اتمام به موقع کلاس درس).

روایی پرسشنامه با استفاده از روش تحلیل گویه سنجیده شد. بر اساس جدول شماره 3-4 کلیه گویه های پرسشنامه مذکور رابطه مثبت و معناداری بین 0/27 تا 0/76 در سطح معناداری 0/0001 با نمره کل دارند که در نتیجه نشاندهنده روایی پرسشنامه می باشد. پایایی پرسشنامه نیز بر اساس ضریب آلفای کرونباخ (جدول شماره 3-5)، 0/96 می باشد که از پایایی بالایی برخوردار است.

نتایج پژوهش

1- ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان کدامند؟

بر اساس جدول شماره 1، بیشترین میانگین اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان مربوط به توانایی آموزشی با 3/87، و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی با 3/50 بوده است. و بر اساس F به دست آمده (20/97)، در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/0001 معنادار می باشد.

جدول شماره 1: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	370	3/87	0/68	20/97	5	0/0001
توانمند سازی دانشجویان		3/63	0/73			
روابط اجتماعی		3/69	0/86			
ارزشیابی		3/65	0/98			
ویژگیهای فردی		3/60	0/75			
مقررات آموزشی		3/50	0/73			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 2)، نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، روابط اجتماعی، ارزشیابی، ویژگی های فردی و مقررات آموزشی، و مقررات آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، روابط اجتماعی و ارزشیابی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 2: آزمون تعقیبی بونفرونی

ابعاد ویژگی	توانایی آموزشی	توانمند سازی دانشجویان	روابط اجتماعی	ارزشیابی	ویژگیهای فردی	مقررات آموزشی
توانایی آموزشی						
توانمند سازی دانشجویان	0/0001					
روابط اجتماعی	0/0001	1				
ارزشیابی	0/0001	1	1			
ویژگی های فردی	0/0001	1	0/40	1		
مقررات آموزشی	0/0001	0/01	0/001	0/050	0/06	

2- اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر کدام است؟

بر اساس جدول شماره 3، بیشترین میانگین اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دختر، مربوط به توانایی آموزشی با 3/93، و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی با 3/53 بوده است. و بر اساس F به دست آمده (13/75) در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/0001 معنادار می باشد.

جدول شماره 3: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دختر

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	211	3/93	0/71	13/75	5	0/0001
توانمند سازی دانشجویان		3/67	0/75			
روابط اجتماعی		3/72	0/85			
ارزشیابی		3/67	0/96			
ویژگی های فردی		3/66	0/75			
مقررات آموزشی		3/53	0/70			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 4)، نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، روابط اجتماعی، ارزشیابی، ویژگی های فردی و مقررات آموزشی، و مقررات آموزشی با روابط اجتماعی و ارزشیابی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 4: آزمون تعقیبی بونفرونی

ابعاد ویژگی	توانایی آموزشی	توانمند سازی دانشجویان	روابط اجتماعی	ارزشیابی	ویژگی های فردی	مقررات آموزشی
توانایی آموزشی						
توانمند سازی دانشجویان	0/0001					
روابط اجتماعی	0/0001	1				
ارزشیابی	0/0001	1	1			
ویژگی های فردی	0/0001	1	1	1		
مقررات آموزشی	0/0001	0/12	0/01	0/35	0/08	

بر اساس جدول شماره 5، بیشترین میانگین اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان پسر، مربوط به توانایی آموزشی با 3/79، و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی با 3/46 بوده است. و بر اساس F به دست آمده (7/76) در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/0001 معنادار می باشد.

جدول شماره 5: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان پسر

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	159	3/79	0/63	7/76	5	0/0001
توانمند سازی دانشجویان		3/58	0/70			
روابط اجتماعی		3/64	0/88			
ارزشیابی		3/61	1/01			
ویژگی های فردی		3/51	0/74			
مقررات آموزشی		3/46	0/76			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 6)، نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، ویژگی های فردی و مقررات آموزشی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 6: آزمون تعقیبی بونفرونی

مقررات آموزشی	ویژگی های فردی	ارزشیابی	روابط اجتماعی	توانمند سازی دانشجویان	توانایی آموزشی	ابعاد ویژگی
						توانایی آموزشی
					0/0001	توانمند سازی دانشجویان
				1	0/09	روابط اجتماعی
			1	1	0/09	ارزشیابی
		1	0/58	1	0/0001	ویژگی های فردی
	1	0/91	0/14	0/17	0/0001	مقررات آموزشی

3- اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان مقاطع مختلف کدام

است؟

بر اساس جدول شماره 7، از دیدگاه دانشجویان کارشناسی، بیشترین میانگین مربوط به بعد توانایی آموزشی (3/87) و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی (3/52)، می باشد و بر اساس F به دست آمده (12/20)، در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/0001 معنادار می باشد.

جدول شماره 7: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	250	3/87	0/69	12/20	5	0/0001
توانمند سازی دانشجویان		3/65	0/75			
روابط اجتماعی		3/68	0/88			
ارزشیابی		3/68	0/99			
ویژگی های فردی		3/63	0/75			
مقررات آموزشی		3/52	0/75			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 8)، نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، روابط اجتماعی، ارزشیابی، ویژگی های فردی و مقررات آموزشی، و مقررات آموزشی با روابط اجتماعی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 8: آزمون تعقیبی بونفرونی

ابعاد ویژگی	توانایی آموزشی	توانمندسازی دانشجویان	روابط اجتماعی	ارزشیابی	ویژگی های فردی	مقررات آموزشی
توانایی آموزشی						
توانمند سازی دانشجویان	0/0001					
روابط اجتماعی	0/0001	1				
ارزشیابی	0/0001	1	1			
ویژگی های فردی	0/0001	1	1	1		
مقررات آموزشی	0/0001	0/12	0/04	0/07	0/16	

بر اساس جدول شماره 9، از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد و بالاتر، بیشترین میانگین مربوط به بعد توانایی آموزشی (3/88)، و کمترین میانگین مربوط به بعد مقررات آموزشی (3/46)، می باشد و بر اساس F به دست آمده (9/50)، در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/0001 معنادار می باشد.

جدول شماره 9: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	120	3/88	0/88	9/50	5	0/0001
توانمندسازی دانشجویان		3/59	0/71			
روابط اجتماعی		3/72	0/84			
ارزشیابی		3/58	0/98			
ویژگی های فردی		3/53	0/74			
مقررات آموزشی		3/46	0/66			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 10)، نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، ارزشیابی، ویژگی های فردی و مقررات آموزشی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 11: آزمون تعقیبی بونفرونی

ابعاد ویژگی	توانایی آموزشی	توانمندسازی دانشجویان	روابط اجتماعی	ارزشیابی	ویژگی های فردی	مقررات آموزشی
توانایی آموزشی						
توانمندسازی دانشجویان	0/0001					
روابط اجتماعی	0/11	0/39				
ارزشیابی	0/003	1	0/50			
ویژگی های فردی	0/0001	1	0/30	1		

مقررات آموزشی	0/0001	0/70	0/054	1	1
---------------	--------	------	-------	---	---

5- اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان بر اساس معدل آنان کدام است؟

بر اساس جدول شماره 12، از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "ج"، بیشترین میانگین مربوط به بعد ارزشیابی (4/19) و کمترین میانگین مربوط به بعد ویژگی های فردی (3/36)، می باشد و بر اساس F به دست آمده (3/27)، در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/01 معنادار می باشد.

جدول شماره 12: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "ج"

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	12	3/80	0/74	3/27	5	0/01
توانمند سازی دانشجویان		3/79	0/65			
روابط اجتماعی		3/87	0/71			
ارزشیابی		4/19	0/84			
ویژگی های فردی		3/36	1/007			
مقررات آموزشی		3/38	0/95			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 13) نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با مقررات آموزشی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 13: آزمون تعقیبی بونفرونی

ابعاد ویژگی	توانایی آموزشی	توانمندسازی دانشجویان	روابط اجتماعی	ارزشیابی	ویژگیهای فردی	مقررات آموزشی
توانایی آموزشی						
توانمندسازی دانشجویان	1					
روابط اجتماعی	1	1				
ارزشیابی	1	1	0/15			
ویژگی های فردی	0/13	1	1	0/42		
مقررات آموزشی	0/02	1	1	0/53	1	

بر اساس جدول شماره 14، از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "ب"، بیشترین میانگین مربوط به بعد توانایی آموزشی (3/80) و کمترین میانگین مربوط به بعد مقررات آموزشی (3/44)، می باشد و بر اساس F به دست آمده (12/25)، در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/0001 معنادار می باشد.

جدول شماره 14: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "ب"

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	223	3/80	0/67	12/25	5	0/0001
توانمندسازی دانشجویان		3/59	0/71			
روابط اجتماعی		3/64	0/86			
ارزشیابی		3/62	0/98			
ویژگی های فردی		3/55	0/74			
مقررات آموزشی		3/44	0/72			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 15) نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، روابط اجتماعی، ارزشیابی، ویژگی های فردی و مقررات آموزشی، و مقررات آموزشی با توانمندسازی دانشجویان و روابط اجتماعی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 15: آزمون تعقیبی بونفرونی

مقررات آموزشی	ویژگیهای فردی	ارزشیابی	روابط اجتماعی	توانمند سازی دانشجویان	توانایی آموزشی	ابعاد ویژگی
						توانایی آموزشی
					0/0001	توانمند سازی دانشجویان
				1	0/0001	روابط اجتماعی
			1	1	0/005	ارزشیابی
		1	1	1	0/0001	ویژگی های فردی
	0/11	0/09	0/009	0/04	0/0001	مقررات آموزشی

بر اساس جدول شماره 16، از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "الف"، بیشترین میانگین مربوط به بعد توانایی آموزشی (4/17) و کمترین میانگین مربوط به بعد مقررات آموزشی (3/74)، می باشد و بر اساس F به دست آمده (5/63)، در درجه آزادی 5، این تفاوت در سطح 0/0001 معنادار می باشد.

جدول شماره 16: اولویت بندی ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "الف"

ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	F	درجه آزادی	سطح معناداری
توانایی آموزشی	58	4/17	0/61	5/63	5	0/0001
توانمند سازی دانشجویان		3/83	0/71			
روابط اجتماعی		3/93	0/91			
ارزشیابی		3/85	1			
ویژگی های فردی		3/75	0/69			
مقررات آموزشی		3/74	0/65			

آزمون تعقیبی بونفرونی (جدول شماره 17) نشان می دهد که تفاوت بین میانگین بعد توانایی آموزشی با توانمندسازی دانشجویان، ارزشیابی، ویژگی های فردی و مقررات آموزشی معنادار، اما بین بقیه ابعاد تفاوتی مشاهده نگردید.

جدول شماره 17: آزمون تعقیبی بونفرونی

ابعاد ویژگی	توانایی آموزشی	توانمندسازی دانشجویان	روابط اجتماعی	ارزشیابی	ویژگیهای فردی	مقررات آموزشی
توانایی آموزشی						
توانمند سازی دانشجویان	0/0001					
روابط اجتماعی	0/16	1				
ارزشیابی	0/03	1	1			
ویژگی های فردی	0/0001	1	1	1		
مقررات آموزشی	0/0001	1	1	1	1	

نتیجه گیری

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، بیشترین میانگین اهمیت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان به صورت کلی مربوط به توانایی آموزشی و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی بوده است. این نتایج، با یافته های پژوهش های فریمن (1998)، لويس (1982)، مرندي (1380)، و میثاقیان اردکانی همسو و با نتایج پژوهش گورهام (1987)، ناهمسو میباشد.

بیشترین میانگین اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان دختر، مربوط به توانایی آموزشی استاد (3/93)، و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی (3/53) بوده است. بیشترین میانگین اولویت ویژگی های استاد موفق از دیدگاه دانشجویان پسر نیز، مربوط به توانایی آموزشی (3/79)، و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی (3/46) می باشد. از دیدگاه دانشجویان کارشناسی، بیشترین میانگین اهمیت ویژگی های استاد موفق مربوط به توانایی آموزشی (3/87) و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی (3/52)، می باشد. از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد و بالاتر، بیشترین میانگین مربوط به توانایی آموزشی (3/88)، و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی (3/46)، می باشد. از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "ج"، بیشترین میانگین اهمیت ویژگی های استاد موفق مربوط به ارزشیابی (4/19) و کمترین میانگین مربوط به ویژگی های فردی (3/36)، می باشد. از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "ب"، بیشترین میانگین مربوط به توانایی آموزشی (3/80) و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی (3/44)، می باشد. از دیدگاه دانشجویان دارای معدل "الف"، بیشترین میانگین مربوط به توانایی آموزشی (4/17) و کمترین میانگین مربوط به مقررات آموزشی (3/74)، می باشد.

با توجه به نتایج پژوهش داشتن دانش کافی و تسلط علمی، ایجاد و تقویت اعتماد به نفس در دانشجویان، احترام به دانشجویان، انجام ارزشیابی عادلانه و منصفانه از

دانشجویان، داشتن ظاهری تمیز و نظیف، و به حضور به موقع در کلاس درس ویژگی‌هایی هستند که یک استاد موفق باید واجد آن‌ها باشد.

اساتید دانشگاهی از یک سو باید از خمیر مایه‌های فکری دانشجویان آگاه باشند تا بتوانند در آن‌ها اعتماد به نفس ایجاد و آن را تقویت نموده و متناسب با نیازها و خواسته‌هایشان با آن‌ها رفتار کنند و با ایجاد ارتباط و حفظ شأن و جایگاه دو طرف و با حضور در جمع‌های دانشجویی به آنان احترام بگذارند. در تقسیم نگاه به دانشجویان و ارائه تکالیف و انجام ارزشیابی بی طرف باشند و عادلانه رفتار نمایند، خودشان بیش از همه مقید به اصول حرفه‌ای و قوانین و مقرراتی که خود عمدتاً واضع آن هستند، باشند و ظاهری تمیز و نظیف داشته باشند تا دانشجویان از آنان الگو برداری کنند. از سوی دیگر و با توجه به این که کارآمدی نظام آموزشی و بالاخص آموزش عالی به بهبود کیفیت عملکرد اساتید دانشگاهی وابسته است و اساتید نیز به عنوان شکل دهنده اندیشه‌های علمی دارای ارزش‌ها و البته مسئولیت‌های اجتماعی فراوانی هستند، بنابراین باید متناسب با این مسئولیت‌ها و به منظور تربیت و آموزش دانشجویان، بر داشته‌های علمی، فکری و ارتقاء کیفیت عملکرد خویش بیفزایند.

کتابنامه

- حسینی، سید مسعود، سرچمی، رامین. (1381). دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین در مورد اولویت های ارزشیابی اساتید در نیمسال دوم تحصیلی 80-79. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین. شماره 22. صفحات 37-33.
- خانی جزنی، رضا؛ درخشان، اکبر؛ وفایی نجار، علی؛ علیدادی، حسین، و دیگران. معیارهای تعیین استاد توانمند از دیدگاه دانشجویان رشته های بهداشتی در دانشکده بهداشت مشهد. (1387). مجله سبز. فصلنامه تخصصی آموزش در علوم پزشکی، شماره 6، اردیبهشت ماه 1388.
- دادخواه، بهروز؛ محمدی، محمد علی؛ مظفری، ناصر؛ محمد نژاد، سجاد؛ و دیگران (1387). ویژگی های استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. مجله علمی پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی اردبیل. سال یازدهم. زمستان 1388.
- دارابی، فاطمه؛ عصاره زادگان، مژده؛ آملانی، خاور؛ صادقی، شکوه؛ و دیگران. بررسی نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه در مورد معیارهای یک استاد خوب. (1387). مجله سبز. فصلنامه تخصصی آموزش در علوم پزشکی، شماره 6، اردیبهشت ماه 1388.
- رابینز، استیفن پی. (2001). مبانی رفتار سازمانی. مترجمین دکتر علی پارسائیان، دکتر سید محمد اعرابی. تهران. دفتر پژوهشهای فرهنگی.
- محمودی، امیر حسین. (1375). بررسی ویژگیهای معلم اثر بخش از دیدگاه دانش آموزان دختر و پسر شهرستان شهریار. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم. تهران.

مروندی، اعظم. (1380). بررسی معیارهای استاد خوب از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان در نیمه اول سال تحصیلی 81-80. پایان نامه دکتری. دانشگاه علوم پزشکی زاهدان.

مظلومی محمود آباد، سید سعید؛ احرام پوش، محمدحسن؛ کلانتر، سیدمهدی؛ کریمی، حسین؛ حرازی، محمدعلی. (1381). بررسی خصوصیات یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. شماره 7. صفحات 108-109.

میثاقیان اردکانی، ضیاء. (1377). تحقیقی درباره خصوصیات معلم خوب از نظر دانش آموزان دبستانها و دبیرستانهای شیراز و معلمان آنها. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.

Ciancialow, H. (2007). *The comparative students of college in the teacher characteristics*. Journal of Psychology, 69, 32-33.

Freeman, H.R. (1988). *Perceptions of Teacher Characteristics and student Judgments of teacher Effectiveness*. Teaching of Psychology, Vol. 15, No. 3, 158-160

Gorham, J. (1987). *Sixth grade students' perceptions of good teachers* (clearinghouse no. sp 0343604). University of Virginia, VA: curry school of education.

Gusky, T. R. (1988). *Improving student learning in college classrooms*. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher.

Lewis, J. F. (1982). *Bulldozers or chairs? Gifted students describe their ideal teacher*. Gifted Child Today, 23, 16-19.

Palmar, D. H. (1999). *Students' perceptions of high quality science teaching*. Australian Science Teachers Journal, 45(3), 41-44.

Shuji Liu. Lingqi Meng. (2008). *Perceptions of Teachers, Students and Parents of the Characteristics of Good Teachers: A Cross-Cultural Comparison of China and the United States*. Educational Assessment, Evaluation and Accountability, Volume 21, Number 4, 313-328, DOI: 10.1007/s11092-009-9077-z.

Tang F, Chou S, Chiang H. *Students' perceptions of effective and ineffective clinical instructors*. J.Nurse Educ 2005; 44(4): 187-92.